

Datum

2026-02-04

Er referens

Fi2025/01857

Till

Finansdepartementet

Produktivitetskommissionens betänkanden Goda möjligheter till ökat välbefinnande (SOU 2024:29) och Fler möjligheter till ökat välbefinnande (SOU 2025:96)

IF Metall tillhör *inte* kretsen instanser som har ombetts att inkomma med inlagor beträffande Produktivitetskommissionens betänkanden. Vår inlaga sker således på eget initiativ och för mottagarens kännedom.

IF Metall är ett fackförbund som organiserar cirka 300 000 medlemmar verksamma i branscher vars konkurrenskraft, och därmed medlemmars jobbtrygghet och förutsättningar för utveckling i arbetet, tydligt berörs av många av de förslag som Produktivitetskommissionen lägger fram. Kommissionen tar också upp en bredd av områden som omfattas av aktiv samverkan inom Industrirådet.

Del- och huvudbetänkandena omfattar sammantaget ett stort antal förslag. Vårt yttrande avser endast ett försiktigt urval av bedömningar och förslag. Vid tillfällen när vårt yttrande rör bedömningar och förslag i delbetänkandet noteras det särskilt i texten.

Generell synpunkt avseende avsaknad av förslag som rör hållbara arbeten

En generell synpunkt från oss är att omfattningen av förslag till trots, så saknas det analyser och förslag för att främja produktivitetstillväxten på arbetsplatsnivå via insatser för bättre fysisk och psykisk arbetsmiljö, utveckling av arbets- respektive produktionsorganisation och anställdas möjligheter till lärande i arbete. IF Metall menar att främjandet av ett mer hållbart arbetsliv skapar förutsättningar för nationell produktivitetstillväxt.

Partsautonomin och svensk lönebildning

IF Metall är bekymrade över kommissionens bedömning och förslag beträffande åtgärder för att uppnå en statlig reglering av svensk lönebildning.

Under *avsnitt 5.3.2 Lönebildningen bör bli mer flexibel* återfinns:

Bedömning 58: Lönebildningen bör bli mer decentraliserad och flexibel så att relativlönerna i högre utsträckning tillåts spegla förändringar i efterfrågan på arbetskraft.

Förslag 59: Medlingsinstitutet ges i uppdrag att analysera hur en flexiblere lönebildning kan åstadkommas.

IF Metall vill framhålla det gemensamma yttrande som Facken inom industrin lämnat avseende avvisande av berörd bedömning och förslag.

IF Metall menar att den svenska modellen, med en förankrad partsautonomi när det gäller att genom förhandlingar om kollektivavtal avgöra löner och arbetsvillkor, är en styrkefaktor för svensk ekonomi. Industriavtalet och dess förmåga att sätta märket på svensk arbetsmarknad – utifrån industrins internationella konkurrenskraft, värn om sysselsättning och prisstabilitet – har under snart 30 år visat prov på att svensk lönebildning ger stadga och har samtidigt gett långa perioder av reallöneutveckling. Vi upplever att svensk lönebildning generellt, och Industriavtalet specifikt, ses som en förebild i andra länder.

IF Metall menar vidare att kommissionens förslag skulle kunna leda till en väsentlig förändring av Medlingsinstitutets funktion och uppdrag, vilket i sin tur skulle öppna upp för ytterligare, i vår mening olyckliga, reformambitioner för att ge myndigheten en funktion att medverka till statlig inblandning i svensk lönebildning.

Systemet för korttidsarbete

Under *avsnitt 3.5.8 Samhällsekonomiskt effektiva krisstöd* återfinns:

Förslag 21: Slopa det permanenta stödet vid korttidsarbete eftersom stöd till företag som drabbas av problem i ett normalt konjunkturläge riskerar att hämma strukturomvandlingen.

IF Metall avvisar förslaget och vill framhålla det partsgemensamma yttrande som lämnats angående det berörda förslaget från industrins parter, det vill säga fack-, arbetsgivare- samt branschorganisationer som samverkar kring Industriavtalet. Det gemensamma yttrandet från industrins parter avvisar förslaget.

IF Metall menar att systemet med korttidsarbete främjar svensk industris konkurrenskraft. Vi menar att kommissionens resonemang kring det svenska systemet inte beaktar det faktum att systemet är omgärdat med regleringar och kopplingar till kollektivavtal på ett sätt som motverkar risken för att hämma strukturomvandling. Kommissionen lämnar begränsat med belägg för att dagens svenska system för korttidsarbete ska ha menlig effekt på strukturomvandling.

IF Metall menar att tillgången till ett välanpassat system för korttidsarbete snarare ska ses i perspektiv av de strukturella risker som finns med den rådande utvecklingen inom global handel och geopolitik. Sverige är i behov av verkningsfulla instrument att stabilisera ekonomin, inte minst mot bakgrund av oklarheter kring styrkan i automatiska stabilisatorer och senaste tidens otydlighet i relationen penning- och finanspolitiskt agerande och långsiktig förankring av finanspolitiska ramverk.

IF Metall noterar att kommissionen i betänkandet framhåller vikten av att ett system för stöd vid kriser bör finnas på plats redan innan krisen uppstår. Vi delar denna uppfattning och vill i linje med yttrandet från industrins parter understryka att det är av största vikt att genomföra en reformering, i syfte att göra systemet för statligt stöd vid korttidsarbete mer välfungerande i god tid inför nästa större kris.

Vi menar att negativ utveckling inom geopolitik och globala handelsrelationer talar för att en reformprocess sker snarast. Vi anser att systemet korttidsarbete bör reformeras utifrån de förslag som lämnats i betänkandet En ny lag om stöd vid korttidsarbete – ett mer förutsägbart, förenklat och stärkt regelverk (SOU 2022:65) och i enlighet med det remissyttrande som lämnats från industrins parter.

Omställningsstudiestödet

Under *avsnitt 5.3.8 Ett mer träffsäkert omställningsstudiestöd* återfinns:

Förslag 67: Omställningsstudiestödet bör reformeras så att

- sökanden får besked innan terminsstart,
- de personer som bedöms ha störst nytta av stödet prioriteras och
- bidragsdelen inom stödet sänks

IF Metall är bekymrade över förslaget som enligt vår mening syftar att försvaga omställningsstudiestödet. Vi vill därför framhålla det gemensamma yttrandet från Svensk Näringsliv, PTK och LO – i de delar dessa berör ovan nämnda förslag 67.

IF Metall instämmer i att det är väsentligt att genomslaget för omställningsstudiestödet förutsätter att CSN och Försäkringskassan ges resurser och kapacitet att handlägga omställningsstudiestödet mer effektivt än i dag. IF Metall förväntar sig att staten hedrar den överenskommelse som omställningsstudiestödet, genom att tillse att resurser och kapacitet finns hos berörda myndigheter och att oklarheter, till exempel om hur tolkningar av skatteregler hanteras.

Vi avvisar förslaget att omställningsstudiestödet skulle reformeras så att det riktas till personer som bedöms ha störst nytta av stödet. Vi anser att en sådan reformering skulle riskera i att förfela intentionen med omställningsstudiestödet och utgångspunkten för Huvudavtalet om trygghet, omställning och anställningsskydd.

Omställningsstudiestödet är inte en del av den statliga arbetsmarknadspolitiken och där studiestödet skulle kunna tillåtas justeras utifrån rådande arbetsmarknadspolitiska preferenser. I likhet med vad som anförs i de centrala parternas yttrande, vill vi referera till regeringens proposition Ett effektivare omställningsstudiestöd (Prop.2023/24:168), där det uttrycks att:

”...omställningsstudiestödet bidrar till en dynamisk arbetsmarknad genom att underlätta för arbetstagare inom alla områden att ställa om till nya arbetsområden med behov av kompetenser och arbetskraft. En rörlig arbetsmarknad bidrar till ett mer hållbart arbetsliv och en högre omsättning av kompetenser, färdigheter och erfarenheter, som alla är viktiga pusselbitar för att klara av Sveriges framtida behov av kompetensförsörjning.”

IF Metalls anser att det finns skäl både för utvecklingen av svensk ekonomi och för enskilda människors reella chanser till livslångt lärande, att fortsatt främja yrkesverksammas möjligheter till vidareutbildning och yrkesväxling, snarare än att skapa hinder.

Vi vill mena att omställningsstudiestödet redan i dag är utformat för att motverka uppkomsten av studier av så att säga mer uttrycklig ”hobbykaraktär”. Vidare menar vi att ambitioner om att omställningsstudiet i högre utsträckning ska medverka till att underlätta kompetensförsörjning inom bristyrken, snarare bör kunna hanteras med ökad tillgång till studie- och yrkesvägledning för gruppen yrkesverksamma och inte minst att utbildningsutbudet i betydligt större utsträckning kan anpassas efter behov på arbetsmarknaden och till sin utformning yrkesverksammas behov.

IF Metall avvisar också förslaget om en sänkning av bidragsdelen i stödet. Nivån på bidraget och fördelningen mellan lån och bidrag är anpassade efter att yrkesverksamma ska ha reella ekonomiska förutsättningar att kunna tillgodogöra sig studier, oaktat socioekonomisk bakgrund.

Under **avsnitt 5.3.8 Ett mer träffsäkert omställningsstudiestöd** (sidan 240) kan vi notera, vad gäller arbetsplatsförlagt lärande, att kommissionen önskar bortse från värdet av insatser på området utifrån att Sverige intar en topplacering i personalutbildning, i jämförelse med andra OECD-länder. IF Metall vill snarare framhålla att tillgången till lärande i arbete är ojämnt fördelad mellan olika grupper arbetstagare. Lärande i arbete är en rik källa för arbetsplatsernas möjligheter att klara kompetensbehov, och för enskilda arbetstagares chanser till utveckling i arbetet. Vi menar att det finns ett behov av nationella främjandeinsatser i form av medverka till ökat genomslag för branschvalidering och metodstöd för genomförande av lärande på arbetsplatsnivå.

Under avsnittet finns också:

Förslag 68: KK-stiftelsen bör ges resurser att finansiera utvecklingen av nya grundutbildningar inom den högre utbildningen som riktar sig till yrkesverksamma.

IF Metall önskar lämna detta förslag okommenterat eftersom vi menar att KK-stiftelsen bör ha rådrum över egna prioriteringar och samverkansformer med staten. I en bredare mening ser vi ett behov av att främja tillgången till utbildningar, på olika nivåer, som till innehåll och studieform når yrkesverksammas behov och förutsättningar.

Vi noterar att kommissionen (sidan 239–240) framhåller att:

”Det är positivt att regeringen har låtit utreda frågan om huruvida det behövs en särskild finansiering av utbildningar riktade till redan yrkesverksamma (Hwang, 2025). En sådan särskild finansiering måste vara kompatibel med omställningsstudiestödets utformning bl.a. vad avser kursers längd och studietakt.”

IF Metall instämmer i kommissionens resonemang och menar att berörd utredning, det vill säga ”En särskild ersättningsmodell för utbildning för omställning och vidareutbildning för yrkesverksamma”, bör tas vidare för genomförande med beaktande av att utformningen av finansieringen är anpassad till

omställningsstudiestödets konstruktion och överväganden framkomna i remissyttrande avseende möjliga svagheter i föreslagen finansieringsmodell för lärosätens faktiska förutsättningar att öka engagemanget för att erbjuda utbildningar anpassade för yrkesverksamma.

Utbildnings- och kompetensfrågor

Under *avsnitt 5.3.4 Mer ändamålsenliga och effektivare utbildningsval* återfinns:

Förslag 61: I syfte att möjliggöra kortare, mer intensiva och effektivare utbildningar för vissa yrkesroller tillåts Myndigheten för yrkeshögskolan att bevilja stöd till utbildningar som i dagsläget helt eller delvis tillgodoses av universitet och högskolor.

IF Metall ser fördelar med förslaget att göra det möjligt att inom ramen för yrkeshögskolan kunna erbjuda kortare och till specifika behov skräddarsydda utbildningar på högre SEQF-nivå. Yrkeshögskolan har möjligheter att snabbt få fram utbildningar anpassade till arbetsmarknadens behov, vilket talar för kommissionens förslag. Samtidigt finns det ett behov av att kunna säkerställa utbildningarnas kvalitet och översättbarhet till utbildningar som ges inom ramen för högskolan och den koppling som dessa får till akademiska forskningsmiljöer. IF Metall menar att det finns skäl att fortsatt utreda möjligheten och anser att förslaget inte bör avvisas.

Under *avsnitt 5.3.5 Stärk de nationella yrkesprogrammen på gymnasial nivå* återfinns:

Förslag 62: Inrätta en ny nationell yrkesutbildning på gymnasial nivå med lägre studietakt och sänkta behörighetskrav.

IF Metall menar att förslaget bör avvisas. Vi menar att en ambitionssänkning för de gymnasiala yrkesutbildningarna skulle kunna göra skada för arbetslivets kompetensbehov och enskilda människors förutsättningar för livslångt lärande. Många av gymnasiets yrkesutbildningar, och dessas inriktningar, har över tiden haft svårt med attraktion och att få tillräckligt med sökande. Vi ser en risk att en övergång till yrkesutbildningar med lägre studietakt och tydligt reducerade behörighetskrav, skulle riskera att få en generell negativ effekt på sökandetryck och attraktionskraften.

Samtidigt anser IF Metall att det är en stor samhällsutmaning att en stor grupp elever saknar förkunskaper för att kunna komma in på nationella gymnasieprogram. Vi menar att det behövs åtgärder inom ramen för såväl grundskolan som på den gymnasiala nivån.

Bakgrunden till att elever inte når behörighet till nationella program varierar alltifrån socioekonomiska faktorer till andelen elever som inte klarar godkänt i enskilda ämnen, såsom matematik. Det talar för vikten av både generella insatser för att stärka grundskolor och riktade insatser avseende specifika skolämnen. Vi menar vidare att det finns ett behov av att stärka gymnasiets introduktionsprogram, så att fler elever ges förutsättningar att övergå till nationella program.

Vi noterar att kommissionens förslag ligger i linje med förslag från den statliga utredningen Fler vägar till arbetslivet (SOU 2024:74). IF Metall vill därför hänvisa till det partsgemensamma yttrandet från Industrirådet avseende denna utredning och motiven till att avstyrka förslaget om att inrätta gymnasieprogram om 1900 poäng. [Industriradets-yttrande-over-Fler-vagar-till-arbetslivet-20250522-slutversion.pdf](#)

I en bredare mening vill vi snarare framhålla behovet av nationella insatser för att öka kvaliteten på yrkesutbildningarna, till exempel Industrirådets förslag om nationellt investeringsstöd, exempelvis i form av riktade statsbidrag för inköp av dyra maskiner och annan utrustning för att stärka utbildningar med dyra utbildningsmiljöer, och knutet till detta, införandet av differentierad ersättning för att främja resurskrävande utbildningar, vilket också skulle gälla vuxenutbildning, yrkeshögskola och högre utbildning.

Under *avsnitt 5.3.6 STEM och möjligheten att göra kloka utbildningsval* återfinns:

Bedömning 63: Studie- och yrkesvägledningen bör stärkas och tillgängligheten till jämförbar information om utbildningskvalitet och prognoser över arbetsmarknadsutfall bör säkerställas.

Bedömning 64: Skolor bör aktivt arbeta med att låta elever träffa förebilder inom STEM-relaterade yrken från olika underrepresenterade grupper.

Bedömning 65: Gymnasieelever som studerar vid andra program än det naturvetenskapliga och tekniska bör ges större möjlighet att läsa mer matematik.

IF Metall uppskattar att kommissionen lyfter fram betydelsen av nationella insatser för att främja kompetensområdet STEM. Vi ser ett behov av att den STEM-strategi för Sverige som presenterade under 2025 följs upp med konkreta och resurssatta insatser för att förverkliga målen i strategin och kunna förverkliga insatser som framkommer av STEM-delegationens arbete.

IF Metall är partsgemensamt engagerade i frågor som rör främjandet av teknisk och industriell kompetensförsörjning. Hit hör konceptet Teknikcollege som med nära kontakt med utbildningsanordnare möjliggör verksamhetsnära utvecklingsinsatser på skolenivå. Bland utvecklingsinsatser finns former för att öka studie- och yrkesvägledares möjligheter att utveckla kompetensen kring STEM-relaterade yrken och former för utbildningsanordnares kontakter med verksamma i näringslivet och naturvetenskapligt och tekniskt inriktade högre utbildningar ingår.

Vi ser ett generellt behov av att nationellt stimulera utbildningsanordnares kapacitet att arbeta med attraktion till industriellt och tekniskt inriktade utbildningar och att främja ökad kvalitet i STEM-ämnena samt att stärka elevers kontakter med näringsliv och högre utbildning.

Vi ser ett generellt behov av att utveckla studie- och yrkesvägledares kompetens kring industriellt och tekniskt inriktade utbildningar. När det gäller studie- och yrkesvägledning finns det också behov av att främja vuxna och yrkesverksammas tillgång till vägledning.

IF Metall instämmer i de ovan berörda bedömningarna 63 och 64.

Vi instämmer också i bedömning 65 att "Gymnasieelever som studerar vid andra program än det naturvetenskapliga och tekniska bör ges större möjlighet att läsa mer matematik". Möjligheten bör också ses i sammanhang av elevers faktiska tillgång till undervisningstid och stödinsatser för att klara ämnet och vilja gå vidare med ytterliga studier i ämnet.

Vidare anser vi att frågan bör sättas i sammanhang av att stärka insatserna för att fler elever klarar godkänt i ämnet matematik på grundskolenivå, sett till den höga andel elever som i dag inte klarar behörighet till nationella program, på grund av just underkänt i ämnet eller elever som under gymnasiet får utmaningar med ämnet på grund av otillräckliga förkunskaper från grundskolan eller otillräckligt stöd under gymnasiestudierna.

Under *avsnitt 4.4.1 Öka kompetensen och spridningen av tekniken* återfinns:

Bedömning 29: För att förbättra förutsättningarna för att implementera och utveckla AI-verktyg inom forskning samt i företag och organisationer, bör antalet STEM-utbildade och utbudet av relevanta och valbara kurser vid lärosäten öka. Dessutom bedöms fler samarbeten mellan forskningsområden och mellan företag och forskare behövas och möjligheterna för utländska studenter att stanna kvar efter studierna bör förbättras.

IF Metall instämmer i bedömning och ser ett behov av riktade insatser som ökar AI-genomslaget i närings- och arbetslivet. Kommissionens bedömning att öka antalet STEM-utbildade, stärka utbildningsutbud och öka samverkan mellan forskningsområden samt mellan akademi och näringsliv, bör ses som viktiga steg i att öka genomslaget.

Under *avsnitt 5.3.9 Utvärdera verksamheten inom omställningsavtalen* återfinns:

Bedömning 69: Verksamheten inom omställningsavtalen är omfattande och central för arbetsmarknadens omställningsförmåga. Den har dock sällan utvärderats, bl.a. eftersom det saknats tillräcklig tillgång till data. Produktivitetskommissionen bedömer att det är angeläget att även denna del av arbetsmarknaden utvärderas och uppmanar därför parterna att hitta en struktur för det.

IF Metall avstyrker bedömningen. Vi menar att omställningsavtalen redan utvärderas av parterna som bär avtalen och att det förefaller osannolikt att berörda omställningsorganisationer skulle vara generellt sett ovilliga att medverka till forskningsstudier. Det är också enligt vår mening generellt sett tveksamt att låta staten få en utvärderande kontroll över omställningsavtalens funktion.

Under *avsnitt 5.3.10 Stärk arbetsmarknadsutbildningen* återfinns:

Förslag 70: Öka antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildning.

Förslag 71: Definiera målgruppen för arbetsmarknadsutbildning i högre utsträckning utifrån den arbetssökandes jobbchanser efter avslutad utbildning snarare än tiden i arbetslöshet.

Förslag 72: Dela upp Arbetsförmedlingens upphandlingar av arbetsmarknadsutbildning i regionala kontrakt för att minska risken för och konsekvenserna av överprövningar.

IF Metall instämmer i förslaget att öka antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildningar. Vi har med oro för såväl arbetslöshetsbekämpningen, som för arbetsplatsernas kompetensförsörjning, sett att det över tid har skett en kraftig nedgång i tillgången till arbetsmarknadsutbildningar. Vi instämmer också i förslaget att arbetsmarknadsutbildningar i högre utsträckning ska kunna nå målgrupper som står jämförelsevis närmare arbetsmarknaden. Det har betydelse för effektiviteten i arbetsmarknadsutbildningarna och för att åter göra arbetsmarknadsutbildningar till ett tillförlitligt instrument för arbetsplatsernas chanser att finna eftersökt kompetens.

IF Metall menar att det finns förutsättningar för ökad tillgång till yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning, med en vidgad målgrupp, med hög kvalitet, och samtidigt en nationellt välutbyggd yrkesvuxutbildning med tillgång till branschförankrade yrkespaket.

När det gäller upphandling av arbetsmarknadsutbildning instämmer IF Metall i kommissionens resonemang att dagens modell är stelbent och motverkar behovet av att flexibelt kunna erbjuda utbildningar anpassade för arbetsmarknadens behov. Vi menar dock att det fortsatt finns ett behov av nationell kvalitetssäkring. Vi kan som exempel framhålla vikten av att användning av valideringsmodeller sker med modeller som är branschförankrade.

Under *avsnitt 5.3.11 En förändrad föräldraförsäkring* återfinns:

Förslag 73: Dela föräldraförsäkringen mer lika mellan föräldrarna.

IF Metall instämmer i förslaget.

Under *avsnitt 9.3.1 Rättvisa betyg och antagningsregler främjar kunskap i delbetänkandet Goda möjligheter till ökat välbefinnande (SOU 2024:29)* återfinns:

Förslag 74: Ett gemensamt skolval bör införas.

Bedömning 75: Det måste bli enklare för elever som i dag är obehöriga att studera på nationella gymnasiala yrkesprogram, t.ex. genom lägre behörighetskrav eller avskaffad skarp godkändgräns.

IF Metall delar kommissionens resonemang om att dagens former för skolval leder till negativa effekter. Vi menar att det finns skäl att fortsatt överväga förslaget om införandet av ett skolval som är gemensamt för alla aktuella huvudmän för valet till förskoleklass, grundskola och anpassad grundskola.

När det gäller kommissionens bedömning om att justera behörighetskrav och avskaffa dagens skarpa godkändgräns i syfte att göra fler elever behöriga till nationella yrkesprogram menar IF Metall, enligt vad som tidigare i yttrandet anförts, att vi inte önskar se en ny nationell yrkesutbildning på gymnasial nivå med lägre studietakt. Däremot kan det finnas skäl att se över behörighetskrav och göra viss justering i godkändgränser. I det gemensamma yttrande som Industrirådet lämnat på utredningen Fler vägar till arbetslivet (SOU 2024:74) återger vi närmare överväganden om möjliga tillvägagångssätt i dessa frågor.

Under *avsnitt 9.3.4 Tidiga insatser och utvidgad rätt till utbildning m.m. i delbetänkandet Goda möjligheter till ökat välbefinnande (SOU 2024:29)* återfinns bedömningar och förslag som nära anknyter till insatser som möjliggör för fler elever att bli behöriga till gymnasiets nationella program, och förlängningen få förkunskaper som ökar möjligheten att nå en gymnasieexamen.

IF Metall instämmer i bedömning och förslag:

Bedömning 86: Elever som riskerar att hamna efter i skolan bör få tidiga insatser.

Förslag 87: Det bör genomföras en försöksverksamhet där undervisningstiden i grundskolan utökas genom att terminerna förlängs och sommarlovet förkortas.

Under *avsnitt 9.3.2 Finansieringen bör spegla utbildningsanordnarens ansvar och premiera högkvalitativ utbildning* i delbetänkandet Goda möjligheter till ökat välbefinnande (SOU 2024:29) återfinns:

Förslag 77: Skolpengen bör bl.a. kunna avspegla det skilda ansvar som åligger kommunala respektive fristående skolor.

Bedömning 78: Regeringen bör ta vidare icke implementerade förslag från Dimensioneringsutredningen. Reglerna kring skoletableringar bör reformeras.

Förslag 79: Det bör införas en arbetsmarknadskomponent i den högre utbildningens resurstilldelningssystem och dimensionering.

Förslag 80: Ersättningen i resurstilldelningssystemet inom den högre utbildningen bör viktas om, från helårsprestationer till antal helårsstudenter.

Förslag 81: Resurserna per student inom den högre utbildningen bör öka.

Förslag 82: Försöksverksamheter i syfte att nå snabb genomströmning samt snabb och tidig utbildning bör genomföras.

IF Metall delar kommissionens syn på att kommunala och fristående skolhuvudmän har olika ansvar, att detta förhållande medför merkostnader för de kommunala huvudmännen, och att denna skillnad bör avspeglas i storleken på skolpengen.

Vi instämmer också i bedömningen att regeringen bör ta vidare icke implementerade förslag från Dimensioneringsutredningen. IF Metall har varit drivande för att gymnasiets utbildningar i högre utsträckning ska planeras och dimensioneras utifrån arbetsmarknadens behov. Dimensioneringsreformen är ett viktigt steg i denna riktning och vi önskar se ett förverkligande av utredningens förslag avseende en tydligare nationell styrning. IF Metall anser att de fristående utbildningarna bör inbegripas av planerings- och dimensioneringsregleringar samt att i detta sammanhang också se över systemet för skoletableringar.

Beträffande förslagen om resurstilldelning till högre utbildning menar vi att det finns ett behov av en samlad bedömning. Samtidigt som det kan finnas skäl att öka lärosätenas basfinansiering finns behov av att kunna rikta medel till bland annat utbildningar som är anpassade efter yrkesverksammas, möjliggörande av en arbetsmarknadskomponent, ökad studerandepeng för att stärka kvaliteten och kunna medverka till ökad genomströmningsgrad i naturvetenskapliga och tekniska utbildningar samt riktade resurser till särskilt strategiskt angelägna teknikområden.

Vi menar vidare att en bredare och samlad översyn av resurstilldelningen till högre utbildning bör sättas i sammanhang av högre FoI-anslag, vilket enligt vår mening primärt bör medverka till att främja tillämpad behovsmotiverad FoI som sker i samverkan med näringslivet.

Mot denna bakgrund kan IF Metall instämma i förslagen 79–81, och att dessa förslag bör kunna återfinnas i en bredare översyn av resurstilldelningen till högre utbildning och sättas i sammanhang av ökad basfinansiering till lärosätena.

FoU, innovation och näringspolitik

Under *avsnitt 3.5.1 Satsa på forskning och kompetensförsörjning framför riktade stöd till företag* återfinns:

Bedömning 2: Policy för att främja FoU och innovation bör inriktas på breda åtgärder och på att åtgärda tydliga marknadsmisslyckanden. Riktade stöd till enskilda företag eller branscher bör undvikas.

Under *avsnitt 3.5.2 Tydligare rollfördelning och starkare drivkrafter för lärosäten* återfinns:

Bedömning 3: Styrningen och finansieringen av universitets- och högskolesektorn bör förändras i syfte att uppnå en tydligare rollfördelning bland lärosätena, uppmuntra en prioritering av resurser till starka forskningsmiljöer och stärka lärosätenas drivkrafter att prestera väl.

IF Metall avvisar bedömning 2 och 3.

Vi menar att satsningar på forskning- och innovation och insatser för att främja företagsutveckling är viktiga för produktivitetstillväxt. Vi delar dock inte kommissionens utgångspunkt i synsätt när det gäller reformering av den nationella FoI-politiken och främjandeinsatser för näringslivsutveckling. Vi anser att kommissionen lägger för stor vikt vid ramvillkor utifrån övergripande makroperspektiv. Vi ser behov av en mer proaktiv FoI- och näringspolitik. IF Metall vill snarare lyfta fram betydelsen av en politikutveckling som satsar på riktade insatser för att förverkliga samhällspolitiska ambitioner. Hit hör insatser för förverkligande av rättvis klimatomställning, industriell utveckling inom strategiska teknikområden, ökad industrisysselsättning och främjade av små- och medelstora företags utvecklings- och konkurrenskraft, och som är utformade för att kunna ge möjligheten att nå fram till och ge resultat på företagsnivå.

Vi menar att Sverige över tid bör öka anslagen till forskning och innovation med uttalat syfte att stärka tillämpad och behovsmotiverad forskning- och innovation som sker i samverkan med näringsliv. Vi ser ett behov av ökad och uthållig finansiering till industridrivna innovationsprogram som tar utgångspunkt i industrins behov och också medfinansieringsmässigt möjliggör koppling till EU:s FoI- och näringspolitiska satsningar. Innovationsprogram bör medge deltagande längs hela värdekedjor, inte minst för att underlätta för små och medelstora företags medverkan.

Vi menar vidare att Sverige behöver en mer aktiv näringspolitik som omfattar långsiktig finansiering inom områden, såsom främjande av uppskalning och acceleration av innovationer och start-ups för snabbare marknadstillträde, bryggor mellan start-ups och svensk tillverkning, ökad tillgång till test- och demonstrationsanläggningar, främjande av implementering av AI- och ny digital teknik, i syfte att stärka svensk tillverkning samt produktionsutveckling i linje med Produktionslyftets verksamhet.

Under *avsnitt 3.5.3 Större institutionell mångfald* återfinns:

Förslag 4: Etablera på försök ett antal mindre forskningsinstitut inom teknik, naturvetenskap eller medicin. Efter utvärdering bör dessa utökas eller läggas ned. På sikt kan ytterligare institut övervägas.

Förslag 5: Etablera på försök en ny forskningsfinansierande myndighet baserat på den brittiska myndigheten Advanced Research and Invention Agency i syfte att finansiera forskning av banbrytande karaktär.

Under *avsnitt 3.5.4 Starkare koppling mellan akademi och näringsliv* återfinns:

Förslag 7: Tillsätt en utredning av Research Institutes of Sweden (RISE) med fokus på bl.a. organisationsform, finansiering, roll i förhållande till näralliggande myndigheter samt universitet och högskolor, det offentliga åtagandet och risken för osund konkurrens med privat konsultverksamhet.

Förslag 9: Ta fram gemensamma standarder för avtal avseende tolkningar av lärarundantaget respektive EU:s statsstödsregler för samarbetsprojekt mellan näringslivet och lärosäten i syfte att underlätta sådana samarbeten.

IF Metall menar institutssektorn har en stor betydelse för främjandet av behovsmotiverad och tillämpad FoI och därmed för landets industriella konkurrenskraft. Vi förespråkar därför insatser som stärker och utvecklar instituten, bland annat att basanslagen ökar i bland annat syfte att skapa broar mellan FoI-aktörer och små- och medelstora företag.

Vi menar att kommissionens resonemang om att inrätta nya institutet och påkalla en omorganisation av RISE inte osannolikt skulle kunna hanteras inom ramen för Vinnovas och institutssektorn med en mer välfinansierad FoI-politik som genomförs i samverkan med näringsliv och med målsättning att medverka till produktivitetstillväxt och konkurrenskraft på företagsnivå.

Vi menar vidare att kommissionens ovan berörda förslag bör sättas i sammanhang av den vidare hanteringen av utredningen *Ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation* (SOU 2023:59). Vi från IF Metalls sida kan se en risk med en sådan omorganisering sker utifrån en FoI- och näringspolitik med fortsatt svaga ambitioner att främja industrins konkurrenskraft på företagsnivå.

IF Metall instämmer i kommissionens förslag 9 angående tolkningar av lärarundantaget och EU:s statsstödsregler. Oklarheter om lärarundantaget och, inte minst, tillämpning EU:s statsstödsregler har enligt vår mening en hämmande påverkan på samverkan mellan akademi och näringsliv. Insatser som kan skapa större tydlighet bör därför välkomnas.

IF Metall vill framhålla att myndighetstolkningar av EU:s statsstödsregler även kan ha försvarande effekter på genomförandet och förutsättningarna för att nå arbetslivet när det gäller förverkligandet av insatser inom ramen för bland annat EU:s Social-

respektive Regionalfond. Även här finns det ett behov av att skapa klarhet. Vi menar att det generellt sett finns ett behov av insatser för att förenkla för aktörer från civilsamhället, och som saknar offentliga aktörers förvaltningsrättslig kapacitet, att medverka i genomförandet av insatser med stöd från EU:s fonder.

Under *avsnitt 4.4.3 Minska osäkerheten kring datahantering* återfinns:

Bedömning 36: Osäkerheten kring hur existerande regelverk rörande data och integritetsskydd ska tolkas bör minskas.

Förslag 37: Se över tillämpningen av dataskyddsförordningen (GDPR) i Sverige för att säkerställa att den inte blir striktare än i andra EU-länder. Verka för en gemensam översyn inom EU för att säkerställa en harmoniserad tillämpning som inte hindrar innovation.

IF Metall delar kommissionens bedömning och förslag. Vi menar att det är väsentligt med adekvata dataskyddsregler som skyddar människors integritet. Samtidigt menar vi att det finns skäl att genomföra en nationell översyn av den svenska tillämpningen av GDPR och dess inverkan på FoU-, men också annan, verksamhet i Sverige. Även en översyn inom EU bör vara motiverad i syfte att uppnå en harmoniserad tillämpning som inte hindrar innovation.

Under avsnitt **6.3.1 Vårda den svenska riskkapitalmarknaden** återfinns:

Bedömning 74: Offentlig finansiering via riskkapital och lån bör inriktas mot områden där privat finansiering saknas, i syfte att undvika undanträngning.

IF Metall delar inte bedömningen sett till att kommissionens resonemang får bedömas vara alltför övergripande och kan ge intryck av att dagens privata kreditgivning skulle vara i det närmaste tillfyllest för att främja investeringar. Vi menar att kommissionens förhållningssätt riskerar leda till en underskattning av betydelsen av offentligt engagemang för att främja investeringar i syfte att uppnå samhällspolitiska mål, såsom främjandet av tillverkande små och medelstora företags utveckling.

Vi vill i sammanhanget lyfta fram möjligheten att bredda statliga riskkapitalbolaget Saminvests uppdrag och finansiella bas. Breddningen skulle kunna innebära ett övervägande om uppdraget kan omfatta medverkan i direktinvesteringar i – befintliga och start-ups – tillverkande små- och medelstora företag, likt vad som förekommer i Danmark och Finland. Ett uttalat mål bör förutom tillväxt och fler jobb vara att attrahera kapital från institutionella ägare, såsom pensionskapitalsplaceringar.

Handels- och industripolitiska frågor

Under *avsnitt 7.5.5 Fortsätt verka för öppenhet, frihandel och en bättre inre marknad* återfinns:

Bedömning 85: Sverige bör fortsatt agera som en ledande förespråkare för öppenhet och frihandel. Viktiga målsättningar är att motverka protektionistisk industripolitik,

öka samstämmigheten i implementeringen av regler på den inre marknaden, undvika tung regelbörda för den digitala ekonomin och ingå fler frihandelsavtal med länder utanför EU.

Bedömning 86: Att gå med i euron skulle kunna öka produktivitetstillväxten i Sverige

Under *avsnitt 8.3.11 Sveriges agerande i EU* återfinns:

Bedömning 100: Förslag om industripolitiska stöd inom EU bör bedömas utifrån samma kriterier som föreslås avseende stöd på nationell nivå. Sverige bör fortsatt motverka uppluckring av reglerna för statsstöd. Sverige bör även prioritera att hämta hem medel från EU-budgeten framför att inrätta nationella stödprogram.

Ovan nämnda bedömningar omfattar övergripande principiella ställningstagande som behöver kvalificeras ställd inför rådande verklighet och värdet av insatser för att kunna förverkliga samhällspolitiska målsättningar.

IF Metall delar kommissionens bedömning att Sverige fortsatt ska förespråka en regelbaserad rättvis fri global handel. Vi ser med oro på utvecklingen från amerikansk och kinesiskt håll med bland annat tullar, prisdumpad export via statssubventionerad produktion och geopolitiskt maktutövande via handelspolitiskt agerande. Vi välkomnar EU:s framsteg avseende handelsavtal med bland annat handelsområdet Mercosur och Indien.

IF Metall delar i princip kommissionens bedömning att Sverige ska motverka en protektionistisk industripolitik och verka för en bättre fungerande inre marknad. Ställd inför verkligheten, där utvecklingen väsentligt leder i en riktning bort från de principer som kommissionen anför, behöver Sverige dock utveckla en plan-B där vi stärker den nationella industripolitiken.

IF Metall ser därför ett behov av att märkbart öka anslagen till Industri- respektive Klimatkliven och ha en öppenhet för att ta fram nya insatser som kan främja en rättvis klimatomställning och nyttjandet av ny teknik för ökad konkurrenskraft. Samtidigt behöver Sverige ett mer strategiskt arbete, vilket bör inkludera tillgång till medfinansiering, för att kunna ta del av de medel som EU-instrument möjliggör. Framväxten av en EU:s konkurrenskraftfond understryker behovet.

IF Metall menar att Sverige behöver en blocköverskridande samsyn om hur Sverige nyttjar EU:s ökade fokus på riskdelning och flexibla regelverk för att möjliggöra investeringar i Sverige som stärker teknologisk utveckling, industriell resiliens, sysselsättning och långsiktig konkurrenskraft, samtidigt som risken för snedvriden konkurrens och ineffektiva satsningar minimeras.

IF Metall menar vidare att arbetet inom EU för att reducera företagens regelbörda behöver ske med beaktande av genomslaget av samhällspolitiska mål, såsom arbetstagares rätt till god arbetsmiljö, motverka social dumpning och upprätthållande av EU:s roll för att globalt främja människors grundläggande fri- och rättigheter.

Beträffande kommissionens bedömning om svensk euroanslutning menar IF Metall att det inte är osannolikt att en sådan anslutning skulle medverka till ökad svensk produktivitetstillväxt. Frågan om en svensk euroanslutning omfattar dock en väsentligt större bredd av överväganden, varför vi lämnar kommissionens bedömning helt utan närmare kommentar.

Ändamålsenliga tillståndprocesser och fungerande elförsörjning

Under *avsnitt 6.3.1 Övergripande och processuella frågor i delbetänkandet Goda möjligheter till ökat välbefinnande (SOU 2024:29)* återfinns ett antal förslag som rör främjandet av mer ändamålsenliga tillståndprocesser.

IF Metall vill framhålla att vi välkomnar förslagen i utredningen En ny samordnad miljöbedömnings- och tillståndsprövningsprocess (SOU 2024:98). Flera av förslagen som kommissionen lägger fram omfattas av berörd utredning och de tilläggsdirektiv som ska redovisas under våren 2026. En mer effektiv tillståndsprövningsprocess är avgörande för att nödvändiga investeringar kopplat till bland annat den gröna omställningen ska komma på plats. Förslagen i utredningen En ny samordnad miljöbedömnings- och tillståndsprövningsprocess är enligt vår mening viktiga steg mot att göra processen mer effektiv, förutsebar och anpassad till EU-rätt.

Kommissionens *huvudbetänkande innehåller ett kapitel 9 om Energiförsörjning*. IF Metall menar att många av förslagen är bra och är värda att ta vidare för vidare överväganden. Vi nöjer oss här med att lyfta nedan två förslag:

Under *avsnitt 9.4.1 Energipolitiken bör vara långsiktig* återfinns:

Bedömning 101: En långsiktig blocköverskridande överenskommelse bör ingå i syfte att skapa stabila spelregler för energimarknaden.

IF Metall instämmer i förslaget. Det svenska energisystemet och dess användare skulle gynnas av en långsiktig energipolitisk överenskommelse. Det handlar om att skapa långsiktiga förutsättningar som gynnar investeringar i svensk industri kopplat till förverkligandet av grön omställning, men också förutsättningar för att kunna attrahera utländskt investeringskapital och industrietableringar. Med en långsiktig energipolitik har Sverige goda förutsättningar att även i framtiden vara ett framgångsrikt industriland. Avsaknaden av en blocköverskridande överenskommelse gör, enligt vår mening, skada för Sverige som industriland.

I sammanhanget vill vi framhålla att IF Metall, tillsammans med andra organisationer, såsom Teknikföretagen och Energiföretagen, har lyft fram ett förslag om att inrätta en parlamentarisk energiberedning i syfte att bredda diskussionerna mellan de politiska partierna och på så vis nå långsiktig samsyn i energipolitiken.

Under *avsnitt 9.4.5 En ändamålsenlig utbyggnad av elsystemet bör kunna genomföras med statligt stöd* återfinns:

Bedömning 106: Statliga stödprogram bör användas för att säkerställa en ändamålsenlig utbyggnad av elsystemet. Stöd bör utformas stegvis med beaktande av de osäkerheter som finns rörande framtida elbehov.

IF Metall instämmer med att statliga stödprogram bör användas i syfte att säkerställa att de energipolitiska målen nås. Vi har dock i flera sammanhang lyft att det behövs etappmål, utöver målen till 2045, som gör det möjligt för energisystemet att möta samhällets behov även på kortare sikt, på vägen till 2045. Det handlar i första hand om industrins och transportsektorn energibehov för att kunna klara en omställning till ökad grad av elektrifiering.

Vissa frågor som rör välfärdssektorn

Under *avsnitt 16.4.1 Utvärdering och kontinuerlig omreglering* återfinns:

Bedömning 169: Kvasimarknader bör regelbundet utvärderas och omregleras i syfte att åtgärda eventuella problem som uppstått. Kapacitet för detta behöver säkerställas. Information som tas fram inom sådant arbete bör delas till allmänheten.

Under *avsnitt 16.4.2 Höga krav för att delta på en kvasimarknad* återfinns:

Bedömning 170: Det bör generellt ställas höga krav på aktörer för att få delta på en kvasimarknad. Att kraven uppfylls bör säkerställas både genom kontroll vid aktörers inträde och genom löpande tillsyn.

Under *avsnitt 17.3.2 Kravet på regionerna att tillämpa LOV tas bort* återfinns:

Förslag 174: Kravet på regionerna att tillämpa lagen (2008:962) om valfrihetssystem som upphandlingsform för primärvård tas bort.

IF Metall instämmer i ovan nämnda bedömningar och förslag.

Med vänlig hälsning
Industrifacket Metall

Stefan Sjöquist
Utredningschef